

УДК 364.4.001

Нано РУЖИН

СПЕЦИФИЧНОСТИТЕ НА СОЦИЈАЛНАТА ПОЛИТИКА

Под поимот социјална политика се подразбира збир на мерки преземени на ниво на една нација, народ (држава) со цел да се подобрат или променат условите на материјалното или културното живеење согласно прогресивниот развој на социјалното право и економските и политичките можности на односната држава во дадениот момент.¹ Социјалната политика покрива еден домен кој го ситуираме меѓу феномените на економското, односно меѓу две мошне блиски и заемни свери врз кои реципрочно се потпира. Оттука социјалната политика, пред сè, се темели врз оптималноста на стопанскиот модел од една и системот на политичкото организирање, од друга страна.

Нејзината координација, анимирање, обем и квалитет по дефиниција ја обезбедува државата односно нејзините органи. Според тоа, може да се констатира дека содржината на социјалната политика е одредена од стопанскиот модел односно неговата економска политика што тој модел ја произведува и од политичкиот режим односно државата која се темели врз истиот модел.

Зависноста на социјалната политика од првата група детерминанти се манифестира низ расположивоста и користењето на неоп-

¹ Во стручната литература постојат бројни дефиниции за социјална политика. Најпопуларна е онаа на д-р Душан Лакчевиќ според која „...Социјалната политика е слободна општествена дејност за подобрување на животните и работните услови на луѓето...“ При тоа за да им даде марксистички белег на овие дејности, авторот ги истакнува принципите на социјалистиката солидарност и заемност како основни принципи на социјалната политика. Види, Душан ЛАКИЧЕВИЌ „Увод у социјалну политику“, Београд: Савремена администрација, 1982 г., Трето дополн. издание, стр. 8.

Слична дефиниција за социјалната политика како „организирана, договорена и планирана активност и збир на мерки како и чинител на социјалниот развој кои се темелат на принципите на солидарноста, заемноста и социјалистичкиот хуманизам...“ елаборира и д-р Милосав МИЛОСАВЉЕВИЌ „Социјална сигурност у самоуправном друштву“ Београд: Научна книга, 1988, стр. 12.

Од друга страна, според мислењето на либералната доктрина за социјалната политика, „основна цел на социјалната политика е овозможување на индивидуинта да задоволат одреден број суштински потреби кои се наоѓаат на пазарот...“ Подетално Xavier GREFFE „La Politique Sociale“, Paris: PUF, 1975, str. 3.

ходните финансиски и материјални средства (непосредно), односно кадровскиот потенцијал (посредно). Втората група детерминанти меѓу кои се издвојува улогата на државата се манифестира низ активностите на нејзината интервенција, која може да биде *спонтана* или *изнудена* со посредство и притисок на организираниите политички или општествени групи.

Специфичноста на социјалната политика не се исцрпува единствено со географијата на нејзиното ситуирање меѓу споменатите сфери на економското и политичкото. Напротив, тоа е само една димензија на социјалната политика.

Следната карактеристика произлегува од нејзиниот *raison d'être*, чија конечна цел може да се резимира низ возвишената идеја за реализација на *социјалната правда*. За афирмација и реализација на таквата цел и функција, социјалната политика задолжително треба да биде во постојан *немир*, *движење* и *развој*, бидејќи нејзината суштинска цел е *човекот*, а нејзиното основно начело е зачувување на *достоинството на неговата личност*. Личноста односно индивидуата како генеричко суштество може да биде член на една група, потчинет член на таа група, поширока заедница на групи или пак на слободниот универзум. Во овие контексти, егзистенционалната и духовната судбина на индивидуата е без граници.

Историски гледано, појавата на социјалната политика претпоставува соодветна оптимална општествена, економска, политичка, културна и психолошка рамка, чија манифестација послитно се чувствува кон почетокот на XIX век, со развитокот на индустријализацијата и прогресот на демократијата во тогашните централизираните држави на Западна Европа. Едновремено со развитокот на граѓанската свест следи ренесансата на политичките а нешто подоцна и на социјалните права. На тој начин се создадени теориски можности за промовирање на социјалната политика, но тој простор нема да биде исполнет механички и без отпор. Имено, индустриски развиените земји на XIX век, штитејќи ги тековите на доминантниот либерален начин на пазарно стопанство кое функционира врз принципите „laisser — passer; laisser — faire“ не го стимулираат воспоставувањето на социјалната политика.

Таквиот став на либералните првенци и авторитети е разбирлив со оглед на лошите искуства со државната агресија против која тие настапувале во поблиското минато. Имено, државната традиција на предлибералниот режим, се издвојувала со строгиот интервенционизам како во економскиот така и во социјалниот домен по пат на високи даночни стапки, но и во функција на својата политичка безбедност и стабилност. Просторот на социјалната политика во стариот режим го исполнувала даночната политика, чии модалитети ги детерминирале условите на живеењето на народот, посебно на селанството, врз кое паѓа најголемиот товар на давачките.

Меѓутоа, изненадувачкиот пораст на богатството стакнато врз принципите на пазарната економија и сведувањето на улогата на државата во обичен чувар на редот, уште повеќе ги убедило либералите во оправданоста на нивната анти-интервенционистичка по-

зиција. Секавичната акумулација на богатството, далеку од логиката на разрешување на проблемите на сиромаштијата кои ги покажуваат своите драматични и спектакуларни димензии, особено во урбаните средини, интензитетот на миграцијата село-град, влијаат врз формирањето на една масивна пролетерска класа, чија социјална состојба на перфектен начин ќе ги прикаже и анализира Енгелс во делото „Состојбата на работничката класа во Англија“ (1845).

Едновремено, тоа е период на гласни реагирања на социјалистите чии опции, сè повеќе пацифистички, се изразуваат низ идеите на еден Сен Симон, Фурие, Овен кои повеќе сметаат врз свеста и свеста на владеачките авторитети отколку врз законата и притисокот на социјално загрозените и бедните.

Но набргу низ личноста и делото на Грахус Бабев „Суд на народот“ (1794—6) чии едеи се исковани во жарот на Француската револуција, и ќе изнајдат соодветно место во Манифестот од 1848 година, ќе се промовира повикот за комунистичката револуција.

Социјалистите во опозиција заедно со либералите во споменатиот историски миг ќе извршат силно влијание, кое под одредени претпоставки можело да еволуира во понагласена интервенција на државата во социјалниот домен. Меѓутоа набргу се покажало дека радикалниот карактер на социјалистичките ревандации им послужило на либералите како алиби, за да по освојувањето на власта ги одбијат поголемите зафати на планот на социјалната политика и социјалниот развој.

Меѓутоа, независно од симболичниот Feed Back на социјалистичките побарувања, во сите сегменти на општеството, а пред сè меѓу интелегенцијата, ќе зајакне свеста за ширината и опстојувањето на социјалната криза, иако на тој план нема да бидат преземени поголеми зафати сè до последната четвртина на XX век.

Споменатата ретроспектива има за цел да го апострофира релативно новиот карактер на социјалната политика и референците кои врз себе ги носат напредните движења во XIX-от век, односно улогата на либерализмот во историјата на социјалната политика.

За поконкретно согледување и комплетирање на значењето, содржината и дефиницијата на социјалната политика е неопходно да се анализираат нејзините константни актери — Државата и Синдикатот, како и почувствителните детерминанти: политиката на вработувањето, политиката на личниот доход, воспитно-образовниот систем и системот на социјалното осигурување.

Константни актери на социјалната политика

Државата

Основен актер на социјалната политика во секое општество е државата. Сите останати актери и чинители настојуваат посредно или непосредно да влијаат врз државата и на тој начин да ја насочат социјалната политика во еден или друг правец.

Независно што во прво време едвај десетина држави ја имаа дефинитивно ратификувано конвенцијата бр. 177 на Меѓународната организација на трудот, која се однесува на основните цели и норми на социјалната политика (1962), може да се каже дека основните принципи изразени преку член I значат еден скоро универзален теориски договор: „Секоја политика мора да води сметка во прв ред за доброто и развојот на народот, како и да ги охрабри аспирациите на тој народ кон социјалниот прогрес.

Содржината на претходниот став е космополитска но и противречна со нејзината практична примена и досегашните емпириски сознанија. Иако дефиницијата за државата е единствена, односно поимена како „народ или група на повеќе народи кои се организирани и потчинети на единствена власт и закони“, социјалната политика која тие ја анимираа беше определена како од страна на владеачката идеологија, така и од функционалноста на прифатениот модел на економија; пазарно стопанство, мешовито или планирано стопанство. Згора на тоа врз конечната стратегија на социјалната политика дејствуваат и некои други пропратни категории кои им се иманентни на споменатите стопански модели. Конечно, во рамките на секоја држава односот на силите и противречностите на судирите на разните интереси и тенденции влијаат врз донесените одлуки кои практично ја ориентираат социјалната политика. Оттука произлегува дека улогата на државата во поглед на елаборирањето и анимирањето на социјалната политика се презентира низ повеќе хетерогени перспективи, кои тешко можат да се класифицираат во рамките на оптимално дефинираните типови.

Меѓу државата која ја продуцира социјалната политика и самата социјална политика се воспоставува замен и динамичен однос на интеракција, која често делува врз „модифицирање на рамнотежата на силата“.² На тој начин, со текот на времето доаѓа до менување на системот, така што истиот може да еволуира во сосема различна насока од замислениот иницијален модел. Тоа е всушност и вообичаената еволуција на секоја социјална политика која задолжително треба да биде развојна и динамична.

Аналитичарите настојуваат да одредат што попрецизни и поиндикативни критериуми за изразување на социјалната интервенција на државата. Во таа насока најчесто се споменува еден критериум, кој според мислењето на некои автори како Патрик де Лобиер (Patrick de Lobier)³ е мошне лабав, но сепак во определена мерка мерливо квантитативен за да послужи да се оцени улогата на државата во социјалната политика. Тоа е висината на средствата наменети на социјалната заштита, изразени во просечни поединечни примања на нејзиниот корисник.

Меѓутоа, таквите бројчани индикатори не се доволни попрецизно да се одреди улогата на државата во доменот на социјална-

² Jean PARENT, «Le modèle suédois», Paris: PUF, 1987; стр. 17.

³ Patrick le LOBIER, «La politique sociale dans les sociétés industrielles — 1800 à nos jours», Paris: Economica, 1984, стр. 11.

та политика. Имено, често нејзината активност на тој план може да се маскира во вид на економска и политичка стратегија, додека видливата социјална компонента би била активирана како дополнителен претекст. Независно од тешко мерливата улога на државата во доменот на социјалното, државата останува константен актер од кого почнува, се осмислува, развива, анимира и стимулира социјалната политика. Таа почнува и завршува во државата. Државата е основната претпоставка и носител на секоја социјална политика. Доколку не постои државата, нема да постои ниту социјалната политика. Сето останато, вклучувајќи ги акциите на црквата или добротворните организации се вид социјална заштита или милостиња.

Синдикализам

Синдикалното движење или синдикализмот, претставува значаен константен актер на социјалната политика, кого го среќаваме на сите меридијани и во рамките на сите политички режими. Речиси е неможно да се даде прецизна и глобална оценка за неговата улога, не само во доменот на социјалната политика туку и воопшто во политичкиот систем, бидејќи тој е различно организиран и функционално институционализиран.

Во суштина, може да се направи одредена компаративна разлика меѓу синдикализмот од либерален тип и оној кој беше присутен во режимот на реалниот социјализам, вклучувајќи ја нашата земја и поднебје.⁴

Либералниот синдикализам на најпрецизен и најаналитички начин кон крајот на минатиот век го обработува социологот Беб (Webb) кој ја дава и следната дефиниција: Синдикализмот е едно постојано здружение на надничарите (вработените) со цел да ги задржат или подобрат нивните работни услови.

Во принцип, акцијата на синдикатот во доменот на социјалната политика се ефектуира независно од волјата на државата и главно преку состојби на конфликт со оние кои владеат.

Историски анализирано, синдикализмот се организира во услови на сучелени и непријателски интереси, било од страна на владата, било од страна на работодавците, а понекогаш и на обата заедно против синдикалното движење, кое од своја страна еволуира во *работничко движење*. Целиот овој период е дефиниран како *период на синдикализам во услови на класна борба*.

⁴ Како што е познато, основна карактеристика на синдикализмот во земјите на реалниот социјализам е целосна зависност и трансмисиона поставеност на синдикатот во однос на водечката и единствена партија. И покрај сите настојувања да се покаже независната позиција на синдикатот во СФРЈ и некогашна СРМ неизбежна е констатацијата дека завршувајќи со претпоследниот Претседател на Синдикалниот Совет на СР Македонија, сите нејзини лидери беа членови на КПЈ/СКЈ односно на највисоките раководни органи на СКМ.

Согласно актуелноста на позициите на синдикализмот во однос на неговите главни опоненти — владата како политички актер или патронатот (работодавачите) како економски актер, борбата на работничкото движење добива политичка или економска содржина. Меѓутоа, синдикализмот нема да може да добие поголемо општествено значење сè додека не се реализираат одредени економски и политички предуслови за неговото нормално функционирање во социјалниот домен. Сите тие предуслови се сврзани со терминот *признавање*.

Имено, за да заживее функцијата на синдикализмот во доменот на *социјалната политика* е *неопходно признавање на неговата организација и значење како од страна на политичката власт, така и дефинирање на неговото место во претпријатието односно признавање од страна на работодавачите (патронатот)*.

Кога овие два споменати услови не бидат исполнети и респектирани, синдикализмот од либерален тип прераснува во сериозен актер чие влијание е решавачко за развојот на социјалната политика. Во спротивно, синдикалната акција останува главно маргинална, политизирана и тесно корпористичка, без излез и влијание врз социјалната политика.

Вториот тип синдикализам, кој често го нарекуваат советски тип на синдикализам, а чија варијанта егзистирала и во Југославија, е карактеристичен поради своите тесни врски со политичката власт. Таквиот синдикализам не им служи директно и стриктно на интересите на членството, туку е задолжен со одредени општествено-политички и економски задачи да ги брани интересите на владеачката партија и режим од можните социјални и политички немири на работниците. Во такви услови на дејствување само по себе се наметнува прашањето, дали еден синдикализам од таков вид би можел да се наметне како актер на социјалната политика?

Во стриктното значење на овој израз, доколку синдикатот се однесува како инструмент на администрација чии методи и проекти се целосно политизирани, нема соодветен простор за неговото експонирање како актер на социјалната политика. Сепак можно е како што тоа беше случај во последните неколку години со „Солидарност“ во Полска, односно пред воведувањето на повекепартискиот систем во нашата земја, синдикатот да „избега“ од контролата на партијата или државата. Во такви прилики, синдикатот еволуира од обичен „слеп инструмент“ *на политичките авторитети во позиции на зголемена автономија, со цел да го заштити своето членство од моќните центри на одлучување.*

Меѓутоа, без желби за посегание кон некаков болшевички апологетизам, освен во Република Словенија и донекаде Република Хрватска, републичките синдикални организации во кои првиот човек по дефиниција беше член на Сојузот на комунистите, само спорадично можеше да ја зачува својата автономија, а со тоа и статусот на агенс на социјалната политика. Впрочем, нормативните акти и законодавството му овозможуваа на синдикатот во самоуправна СФРЈ *формална независност, статус на формален актер за анимирање на една формална социјална политика.* Меѓутоа поради

отсуството на *стварната независност* на синдикатот, тој не се афирмира ниту како *вистински актер* на социјалната политика која и самата нема карактер на *вистинска социјална политика*. Според тоа во услови на така евидентен расчекор меѓу нормативното и стварното е фиксирана и улогата на синдикатот од советски тип во социјалната политика како расчекор меѓу нормативните рамки и она што практично се случува во праксата.

Во современите политички системи, државата и синдикатот остануваат најуниверзални актери на социјалната политика. Доколку, покрај оваа константна двојка се сретнат и други актери во некои политички режими, тогаш карактеристиките на тие актери се мошне специфични и несоодветни за попрецизна класификација.

Домени на социјалната политика

Декларацијата за напредокот во социјалниот домен, усвоен од Генералното Собрание на ООН на 11. XII. 1969 година низ своите 27 начела ги истакнува главните домени на модерната социјална политика. Меѓу овие домени со своето значење се издвојуваат: *политиката на вработување, политиката на платите, социјално осигурување и воспитно-образовниот систем.*

Солидното функционирање на споменатите клучни детерминанти на социјалната политика има за цел достоинствено подобрување на материјалниот и културниот живот на сите членови на општеството, со едновремен респект и примена на основните слободи и права на човекот.

1. Политика на вработување

Авторите на Уставот на Франција од 1848 година не сакале да го признаат правото на работа. Еден век подоцна, Универзалната Декларација за правата на човекот (1948) постулира дека „... секоја индивидуа има право на вработување...“ (чл. 23), со тоа што претходно потврдува дека „секоја индивидуа сама или во заедница има право на сопственост“ (чл. 17). Препораките на Универзалната Декларација се прифатени како во земјите со пазарно стопанство така и во оние со планирано стопанство, иако во овие последниве се промовирани мошне гласно и амбициозно.

Во новата Декларација на ООН од 1969 година се чини чекор повеќе, на тој начин што изразот „право на работа“ се надополнува со изразот „обезбедување на право на работа на сите нивоа“ (чл. 11). Денес не е повеќе доволно да се предвидат социјалните давања и чинења во случај на губење на работното место, туку „да се фаворизира географската и професионалната мобилност на ра-

ботната сила согласно нивната професионална формација и оспособување“, се истакнува во препораките на Меѓународната организација на трудот.⁵

Современите размислувања во материјата на политиката на трудот и вработувањето претпоставува елаборирање на целосни развојни програми кои имаат за цел оптимален распоред на популацијата, со цел да се фаворизира прогресот на народот (државата) и еден урамнотежен социјален развој како на руралната така и на урбаната популација.

Оттука е евидентно дека политиката на вработувањето произлегува од социјалната политика. Меѓутоа доколку утврдените критериуми за водење на истата еднострано произлегуваат од тесните економски интереси на работодавците (патронатот), или од кусо-рочните политички интереси, тогаш политиката на вработување може да се најде надвор од содржините на социјалната политика. Првата состојба е можна во системот на пазарната економија, кога производниот апарат управува со движењето на луѓето во рамките на една земја. Втората е резултат на една политика на вработување која е инспирирана пред сè од политичките аспекти, каков што е случајот со СССР, Германија во 30-тите години, односно останатите социјалистички земји вклучувајќи ја и Југославија по Втората светска војна.

Независно од таквата пракса, сите познавачи на современата социјална политика сметаат дека неа ѝ припаѓа хипотеката врз политиката на вработување, особено кога се работи за глобални проекции на општеството и неговиот оптимален развој и урамнотежниот распоред на популацијата.

2. Политика на платите

Идеата за политиката на надниците датира од поново време, но нејзини поконкретно формулирани содржини се среќаваат уште кај швајцарскиот историчар и економист Леонард Сисмонди (1773—1842).

Во меѓувреме, во последниве 150 години, светот и Европа доживеаа неколку индустриски револуции со значајни општествено-економски но и социјални консеквенции. Сите овие промени, кон кои ги додаваме и оние од психолошки и политички карактер (развој на демократизацијата синдикализмот), им наметнаа, особено на индустријализираните земји, задолжителни обврски за изготвување и анимирање политика на плати која ќе овозможи постојано подобрување на животните услови во функција на развојот на земјата. Оваа суштинска цел ја постулира и Декларација на ООН од 1969 година, според која „... брзиот пораст на националниот доход и

⁵ BIT: »La sécurité des revenus face aux changements de structure«, 1969, st. 13.

богатството, и нивната рамноправна поделба меѓу сите членови на општеството, се во основа на целиот социјален развој, а тоа би требало да е и во преден план на сите држави и влади“. (Чл. 7).

Прокламираната „обврска“ на една оптимална политика на платите може во суштина да биде исполнета на неколку начини. Од една страна, можно е да се реализираат одредени опции политиката на плати зад која стои една доминантна група (партија) во полза на некои категории или сегменти на популацијата. Од друга страна можно е опциите на доходовната политика да не отстапат пред влијанието на организирани групи за пресија, и да бидат диктирани од патронатот (работодавците). Во првиот случај, политиката на доход се сведува на обична политика на платите додека во вториот случај таа ризикува да стане зависна од тесните побарувања на производството.

Исклучувајќи се од овие екстремни варијанти, современата содржина на доходовната политика се состои во настојувањата да задоволи три вида ревандикации карактеристични за модерното општество и тоа: *праведноста, еднаквоста, солидарноста*. Овие есенцијални принципи применети во политиката на платите на модерното општество би значеле следното:

— *Праведноста* како принцип да се однесува на сите плати, а не селективно на еден сегмент на населението, групи или заедници.

— *Еднаквоста*, претпоставува исклучување на дискриминацијата по секој основ како што се религијата, расата, полот, политичките определби, но и по основа на разните системски сектори како: земјоделството, индустријата, услугите . . .

— *Солидарноста* поимена во доменот на политиката на платите е насочена кон изнаоѓање „заеднички договор за утврдување *праведна плата* која не се темели според референците на вредноста на продуктивниот напор на овој или на оној работник или група, туку според виталниот социјален минимум, согласно животниот простор и време.⁶

Доколку споменатите принципи бидат почитувани во спроведувањето на доходовната политика, таа ќе може да се третира како интегрален дел на социјалната политика, во мерка во која истите ќе бидат респектирани.

3. Социјално осигурување

Задолжителното осигурување во полза на надничарите датира уште од времето на Бизмарковото законодавство во осумдесетите години на деветнаесеттиот век. Првите социјални закони се однесуваат на осигурувањето во случај на болест (1883 год.), осигурување за несреќа при работа (1884), осигурување во случај на инвалидитет и старост (1889). Споменатите закони на задолжителното социјално

⁶ Maurice PARODI, »Salaires, inflation et politique des revenus« Anali na Fakultet za pravno-ekonomski nauki; Aix en Provence 1964/I.

осигурување предизвикуваат голем интерес во Европа, но со исклучок на Австрија во ниту една земја не е проследен овој зафат. Единствено на иницијатива на Лојд Џорџ, неколку години подоцна Велика Британија, благодарение на буџетските средства, ќе создаде слично социјално законодавство.

На тој начин, двете најиндустријализирани земји на Европа на прагот на Првата светска војна, Велика Британија и Германија, оддаваат впечаток на системи со развиено социјално законодавство, од кое најголема полза имаат работниците вработени во големите индустриски сектори. Заеднички интерес на двете цитирани земји за воведување на социјалното законодавство е од политичка природа. Од една страна, се оттапува остраницата на социјалните спротивности и немири, а од друга страна, со демократизацијата на општеството, работничката класа се трансформира во моќна изборна сила на која треба да ѝ се посвети поголемо внимание и низ призмата на социјалната политика.

Немирните економски и политички настани меѓу двете светски војни, особено оние за време на кризата од 1929 година, не му одат во полза на систематскиот развој на социјалното осигурување, освен непосредно пред почетокот на Втората светска војна и тоа во некои побогати индустриски земји.

По склучувањето на примирјето од Втората светска војна, системите на социјалното осигурување се консолидираат и комплетираат, особено во развиените индустриски земји. Впрочем, таквата еволуција е очекувана, со оглед на непосредната зависност меѓу финансиската подлога на државата и нејзините амбиции за анимирање на политички осмислена и правно заснована социјална политика.

На пример, според една студија на Меѓународното биро за труд, „... доколку внатрешниот просечен бруто производ по жител е повисок, толку повеќе е позначаен процентот од националниот производ кој се издвојува за социјалната заштита...“⁷

Заемната тесна врска меѓу висината на доходот по жител и процентот на висината на внатрешниот бруто производ наменети на социјалната заштита како составен дел на социјалната политика, не се потценува и негира, но ниту се апсолутизира и преценува. Оваа дискрепанција ја потврдуваат и примерите со неколку најбогати земји и со највисок внатрешен бруто производ како САД, Канада, Швајцарија, кои независно од натпросечниот висок приход по жител, бележеа скроман пораст на социјалната заштита и социјалната политика.

Од друга страна, во земјите на планското стопанство, што ќе рече во земјите каде владееше еднопартискиот комунистички режим, социјалното осигурување е строго во служба на целите фиксирани од страна на државата. Така Томас Ловит (Thomas Lowit) го истакнува примерот за третманот на социјалното осигурување во СССР во 1933 година: „Законодавството на социјалното осигурување мора

⁷ BIT: L'import macro-économique de la sécurité sociale, 1970 str. 79.

да придонесе како вид моќен стимуланс за пораст на продуктивноста на трудот, и најширока експанзија на социјалистичката конкуренција за промени на секојдневниот живот во правец на социјалистичкиот развој“.⁸

Во текот на истата 1933 година Централниот Совет на Советските синдикати на Дирекцијата на социјалното осигурување ѝ обезбедува одредени финансиски средства за позначителното ангажирање во доменот на нејзините активности. На тој начин е инагурирана поакцентирана присутност на синдикатот од советски тип во доменот на социјалното осигурување.

Во изменетиот Статут на синдикатите на СССР во март 1968 година, од XIV Конгрес на синдикатите во СССР, се подвлекува дека: „... централната улога на синдикатот е да ги мобилизира масите со цел да бидат исполнети возвишените задачи од стопански карактер“,⁹ и понатаму „... на чело со Комунистичката партија на СССР како организирана и водечка сила на советското општество“¹⁰

Според тоа, социјалното осигурување чии начела благодарение на Бизмарковата иницијатива датираат од 1880 година, сопствениот полн процут ќе го доживее по масивниот стопански раст од каде можат да се финансираат содржините на социјалното осигурување. Таквите поволни економски услови се исполнети во децениите по Втората светска војна, кога напоредно со снажниот прогрес на новите бранови на научно-технолошката револуција, слабее и стратегијата на класичниот либерализам.

Специфично е за современиот развој на социјалното осигурување, што одново се пронаоѓаат двете основни димензии на социјалната политика — *економската и политичката*. Новосоздадените економски и политички услови кои означуваат снажен економски раст, пред сè во индустриски развиените земји но и во оние со послаба стопанска инфраструктура, од една и нагласена демократизација во сите домени на животот, создаваат нови императиви пред социјалната политика. Во земјите со силна либерална традиција притисокот на стопанскиот бум, демократизацијата и индивидуализмот ги конституираат основните жалони на социјалната политика. Додека за сметка на тоа, во централизираните социјалистички земји, политиката ја апсорбира социјалната политика во име на една идеологија, која целосно ја потчинува индивидуата за сметка на групата.

4. Воспитување и образование

Воспитувањето и образованието претставуваат многу значаен домен на социјалната политика и спротивно на досега елаборираните домени, речиси без исклучок оваа сфера во сите организира-

⁸ Voprosy Strakhovania, juli — avgust 1933, citirano od Thomas LOWITH „Le Syndicalisme de type sovietique“, 1971 стр. 27.

⁹ Statut na Sindikatite na SSSR, Moskva, 1968; čl. II.

¹⁰ Ibid. čl. 8.

ни општества претставува содржина околу која се ангажираат владите од најразновидните политички системи.

Епохата во која се појавува социјалната политика како посебна пракса и дисциплина, а тоа е крајот на XIX век, во поглед на воспитно-образовната дејност е епоха на религиозното учење. Впрочем сè до овој период преовладува таквиот вид учење.

Имено, тесните врски меѓу политичките и религиозните авторитети, иако периодично несредени и конфузни, создадоа еден вид политичко-религиозна моќ, како што тоа беше случај со Западна Европа, ексклузивно резервиран за дејностите на црквата, која долго време останува тесно поврзана со државата.

Историски набљудувано, разделбата меѓу црквата и државата започната со Реформистите во XVI век, најнапред реализирана во САД кон крајот на XVIII век, нешто по 1990-та година постапно и во Европа. Иако во најразновидни изданија, согласно националното поднебје, со развојувањето меѓу црквата и државата е отворен патот кон систематското образование и воспитување, инспирирано од страна на *лаицизмот*.

Лаицизмот се наметнува како неутрален или диаметрално спротивен аксиолошки систем, на религиозната настава и учење во зависност од односната земја. Кон таквиот заемен политички и религиозен сецесионизам, се наметнуваат императиви од практично-политичка природа, диктирани од општиот прогрес и демократизацијата во општеството.

Во современото општество, образованието и воспитувањето се интегрален дел на социјалната политика и им се придава стратешко важно место во целите на социјалната планификација и глобалната стопанска стратегија.

Специфичноста на социјалната политика во однос на материјалта на политичкото и економското е јасно изразена кога се во прашање начелата и критериумите на планификацијата на системот на образованието и воспитувањето.¹¹

Дел од овие критериуми се главно економски како што е случај со методот на „работната рака“ кој произлегува од претпоставениот однос меѓу уделот на воспитно-образованиот систем и неговиот економски ефект во стопанството. Имено, воведувањето на новите технологии како основни услови за брз економски напредок, претпоставува и адекватен систем на стручно дооформување или преквалификација на одредени традиционални профили. Во таа смисла, во секое современо општество се наметнува неопходноста од еластичен воспитно-образовен систем од чие функционирање подеднакво полза ќе имаат сите учесници во производството, вклучувајќи ја и државата. Меѓутоа, таквиот систем може да манифестира одредени слабости доколку образовната функција едноставно се сведува и е во функција на економскиот профит за сметка на остана-

¹¹ Philip H. Coombs, »Qu'est ce que la planification de l'éducation? UNESCO (IPE), 1970.

тата популација. Во дел на земји од Западна Европа, негативните конотации на таквата селективна стратегија најмногу ја почувствуваа имигранските работници.

Останатите критериуми на социјалната политика за воспитно-образовниот систем се од *политичка природа*. Повеоените искуства на нашата земја на овој план се повеќе од претерани. Имено разните синдикални школи, школи на марксистичко образование, вечерни политички школи, младински политички школи, школи на самоуправање, школи на млади марксисти кои се држеа дури и за работното време или пак во слободното време на работникот, кога е многу пополезно истите да се наобразуваат со практична наука отколку со идеологија, имаа за цел да *формираат одредена свест било за реализација било за задржување и зацврстување на една одредена политичка состојба*.

Конечно останува критериумот на социјалната политика на воспитно-образовниот систем кој се изразува низ *општата социјална побарувачка*, што ќе рече народно колективната побарувачка за образование, односно збир на сите индивидуални побарувања во материјата на образованието и воспитувањето во одреден социјален простор и даден временски интервал.¹²

Општата социјална побарувачка на народот за образование и воспитување како интегрален дел на социјалната политика, може да се стимулира или регулира од зависност на материјалниот диспонибилитет на државата. Планирањето на динамиката на воспитно-образовниот систем ќе биде пооптимално доколку постојат одредени финансиски, кадровски и просторни услови. Едновремено, таа ќе биде во функција на современата концепција на социјалната политика, доколку еднострано не е детерминирана од строго економските или политичките императиви, туку од општата односно сегментираната побарувачка на жителите во руралните односно урбаните средини на општеството.

Nano RUŽIN

LES SPECIFICITÉS DE LA POLITIQUE SOCIALE

(R è s u m è)

Quels sont les changements d'interprétation des notions de politique sociale suite à la chute du communisme? 1989, l'année des grandes continuités et discontinuités historiques, entraîne de nombreux changements dans les sociétés post-totalitaires ainsi que du point de vue d'interprétation de la politique sociale. La notion d'après laquelle le porteur principal de la politique sociale se trouve être le »producteur

¹² Jacques Fournier »Politique de l'éducation«, Paris: Economica, 1971, 17—52 str.

direct« est remplacée par l'idée que le plus important et unique animateur est en fait l'état. Qui, mais quel état? Le deuxième grand rôle en politique sociale est assumé par le syndicalisme. De quel type de syndicalisme s'agit-il? Est-ce le syndicalisme de type bolchévique que nous avons expérimenté tout dernièrement et qui est caractérisé par la fonction transmissive du pouvoir et ne possédant pas d'identité propre? Ou est-ce le syndicalisme libéral se déployant dans les sociétés libérales caractérisées par le modèle libéral de politique sociale „d'égalité de chance« qui leur est immanente. Au lieu d'intervenir directement sur le marché, l'Etat social s'entend agir directement sur l'individu afin de le former et rendre apte pour la bataille se déroulant sur le marché. Les principaux domaines d'action de cette conception sont: la politique d'emploi, la politique salariale, et de récompensation, l'assurance sociale, le système éducatif et d'enseignement. \